

Γιώργος Αράγης: «Μικρά δοκίμια»

≡ MENU

(/component/banners/click/2896)

(/component/banners/click/2951)

(/component/banners/click/2954)

ΑΡΧΙΚΗ / ΚΡΙΤΙΚΕΣ (/kritikes) /

/ ΜΕΛΕΤΕΣ - ΔΟΚΙΜΙΑ (/kritikes/meletesdokimia) /

/ Γιώργος Αράγης: «Μικρά δοκίμια»

(<https://diastixo.gr/kritikes/meletesdokimia/19073-aragis-mikra-dokimia>)

Γιώργος Αράγης: «Μικρά δοκίμια»

Cosmote Ιωαννίνων

Cosmote Ιωαννίνων - Μπιζανίου 38 - Τάτση

ΑΧ

(/kritikes/meletesdokimia/19073-aragis-mikra-dokimia)

Γιώργος Αράγης: «Μικρά δοκίμια»

(/kritikes/meletesdokimia/19073-aragis-mikra-dokimia)

👤 Αλεξάνδρα Ροζοκόκη 📅 Δημοσιεύτηκε 12 Οκτωβρίου 2022

meletesdokimia/19073-aragis-mikra-dokimia

Μικρά δοκίμια τιτλοφορείται το πρόσφατο βιβλίο του κριτικού της λογοτεχνίας Γιώργου Αράγη, το οποίο κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2022 από τις Εκδόσεις Σοκόλη. Πρόκειται για επτά δοκιμιακά κείμενα όπου συζητούνται πτυχές της ποίησης, της κριτικής, της πεζογραφίας και της χρήσης του λόγου. Πιο συγκεκριμένα, ο συγγραφέας αναπτύσσει τον προβληματισμό του σε θέματα όπως ποιητική επανάσταση και καθομιλούμενη γλώσσα, πώς αντιλαμβάνονται οι ποιητές την τέχνη τους, φετιχιστική χρήση του λόγου σε μελέτες, δοκίμια και λογοτεχνικές κριτικές, τι αποτελεί και τι δεν αποτελεί κριτική της λογοτεχνίας, γενικές οπτικές μέσα από τις οποίες αυτή έχει ασκηθεί, τι σημαίνει ρεαλισμός στην πεζογραφία και δύο συζητήσιμα σημεία που εμφανίζει η κριτική του Κ. Παλαμά για τον Α. Κάλβο.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο δοκίμιο, «Ποιητική επανάσταση και καθομιλούμενη γλώσσα» (σσ. 9-34), ο συγγραφέας ελέγχει κατά πόσον η νεοελληνική ποίηση ανταποκρίνεται στη ρήση του Τ.Σ. Έλιοτ «κάθε επανάσταση στην ποίηση τείνει να είναι, και μερικές φορές διακηρύσσει ότι είναι, μια επιστροφή στην κοινή γλώσσα». Ο Αράγης αποφαίνεται ότι η καθομιλούμενη υιοθετήθηκε στην πράξη από τον Ι. Βηλαρά, τον Α. Χριστόπουλο και σε μεγάλο βαθμό από τους προσολωμικούς. Συνδυάζοντας ο Σολωμός την καθομιλούμενη μ' ένα έξοχο ποιητικό επίτευγμα ανταποκρίνεται πλήρως στη ρήση του Έλιοτ, ενώ με τον Παλαμά σημειώνεται μια δεύτερη κατά Έλιοτ ποιητική «επανάσταση», η οποία όμως έμεινε στη μέση του δρόμου. Η πορεία του Καβάφη προς το ώριμο έργο του ισοδυναμεί με πορεία από τον φαναριώτικο στον καθημερινό λόγο της Αλεξάνδρειας· στα ποιήματά του από το 1910 και μετά, ελάχιστες είναι οι λόγιες λέξεις αλλά συχνές οι καθαρευουσιάνικες καταλήξεις· επιπλέον, απαντούν λέξεις ή φράσεις ακραία λαϊκές. Μια φωνή πρωτάκουστη για την καθαρότητα, την ευθύτητα, τον ανυπόκριτο χαρακτήρα και τη σταράτη εκφορά αποτελεί η ποίηση του Καρυωτάκη· ο λόγος του απροσημάτιστος, λιτός και προσγειωμένος στην καθημερινότητα του ποιητικού εγώ. Επιδιώκοντας την ειλικρίνεια του αισθήματος και αποδεχόμενος το πραγματικό ως

καθημερινή πράξη και ως καθομιλούμενη γλώσσα, ο Καρυωτάκης με το έργο του ανταποκρίνεται πλήρως στην κατά Έλιοτ ποιητική «επανάσταση». Το ίδιο ισχύει και για τον Σαχτούρη, ο οποίος με τον πιο λιτό τρόπο ζωγραφίζει γεγονότα προχωρώντας την καθομιλούμενη ένα βήμα πιο πέρα από τη γλώσσα του Καρυωτάκη. Αντιθέτως, η ποίηση των Σεφέρη, Ελύτη και Ρίτσου κρίνεται ότι δεν ανταποκρίνεται πλήρως στην άποψη του Έλιοτ. Τούτο επειδή ο λόγος του Σεφέρη δείχνει προσποίηση, κάποτε εκφραστική περιπλοκότητα και αοριστία, ενώ η γλώσσα του Ρίτσου θεατρinίζει και τα ποιήματα του Ελύτη χαρακτηρίζονται από πόζα, στόμφο ή ρητορεία.

Στο δεύτερο δοκίμιο, «Σύμφωνα με τους ποιητές η ποίηση έχει εμπειρικό και κατεξοχήν εξωλογικό χαρακτήρα» (σσ. 35-48), ο συγγραφέας προσεγγίζει το ερώτημα «Τι είναι ποίηση;» από τη σκοπιά των ίδιων των δημιουργών. Παραθέτει τις απόψεις έντεκα πρακτικών της ποιητικής τέχνης, οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικές εποχές (Οράτιος, Γκαίτε, Μπωντλαίρ, Λόρκα, Έλιοτ, Μπόρχες, Ρίλκε, Σεφέρης, Ελύτης, Αναγνωστάκης και Φωκός). Η επιλογή είναι δειγματοληπτική και η αναφορά μερική, καθώς δεν παρουσιάζονται όλα τα συναφή σημεία του έργου τους. Εντούτοις, επιτρέπεται η εξαγωγή των ακόλουθων συμπερασμάτων: i. η ποίηση σχετίζεται με βιωματικές εμπειρίες, ii. έχει άλογη προέλευση και κατεξοχήν εξωλογικό χαρακτήρα, και iii. ο ποιητικός λόγος είναι αυτοδύναμος, αυτάρκης και αποτελεί κορυφαίο εκφραστικό επίτευγμα.

Ο συγγραφέας πραγματεύεται με λακωνικό τρόπο θέματα που σηκώνουν μεγάλη ανάπτυξη και ευστοχεί, θίγοντας την καρδιά του προβλήματος και απαντώντας καίρια σ' αυτό.

Στο τρίτο δοκίμιο, «Η φετιχιστική χρήση του λόγου» (σσ. 49-58), συζητείται το θέμα του αφοριστικού λόγου που απαντά σε μελέτες, δοκίμια και κριτικές λογοτεχνικών έργων. Το εξαγόμενο από την όλη συζήτηση είναι: οι αφοριστικές φράσεις λογοτεχνικών έργων υποστηρίζονται άμεσα ή έμμεσα από το κειμενικό τους περιβάλλον. Όμως, οι αφοριστικές φράσεις που εμφανίζονται σε βιβλιοπαρουσιάσεις, συνεντεύξεις, μελέτες και κριτικές είναι αυθαίρετες όταν απουσιάζει η ρητή εξήγησή τους, και ως εκ τούτου ασήμαντες.

Στο τέταρτο δοκίμιο, «Η κριτική της λογοτεχνίας αποτελεί ειδολογική ιδιαιτερότητα» (σσ. 59-67), υποστηρίζεται ότι η λογοτεχνική κριτική αποτελεί μια αυτόνομη ειδικότητα, έναν κλάδο των γραμμάτων με ειδολογικά διακριτό εννοιολογικό περιεχόμενο. Ο συγγραφέας υπογραμμίζει ότι ο κριτικός οφείλει ν' αξιολογεί ένα λογοτεχνικό κείμενο και όχι ένα πρόσωπο. Στόχος του κριτικού είναι να δείχνει πού βρίσκεται η αξία του κειμένου, επικαλούμενος χωρία από το ίδιο το κείμενο.

Στο πέμπτο δοκίμιο, «Τρεις οπτικές με τις οποίες ασκήθηκε η κριτική της λογοτεχνίας» (σσ. 69-87), ο Αράγης παρουσιάζει τους τρεις γενικούς προσανατολισμούς με τους οποίους ασκείται η λογοτεχνική κριτική, δηλ. τον αυτοβιογραφικό, τον αναφορικό και τον σύνθετο ή μεικτό, που αποτελεί συνδυασμό των δύο προηγούμενων. Τυπικό γνώρισμα καθενός από τους τρεις προσανατολισμούς είναι η διατύπωσή του σε διαφορετικό πρόσωπο: ο αυτοβιογραφικός διατυπώνεται σε πρώτο πρόσωπο, ο αναφορικός σε τρίτο και ο σύνθετος ή μεικτός σε πρώτο ή τρίτο πρόσωπο εναλλάξ. Επισημαίνεται ότι η αξία κάθε κριτικού κειμένου σταθμίζεται από την οξυδέρκεια που το διέπει και όχι από τη γενική οπτική στην οποία ανήκει.

Στο έκτο δοκίμιο, «Για τον ρεαλισμό στην πεζογραφία» (σσ. 89-100), ο συγγραφέας σχολιάζει ότι το να θέλει κανείς να προσδιορίσει τον ρεαλισμό στην πεζογραφία επί της ουσίας, είναι σα να θέλει να λύσει ένα άλυτο μέχρι σήμερα πρόβλημα. Παρ' όλ' αυτά,

στο τέλος καταλήγει ότι ο ρεαλισμός στην πεζογραφία συνιστά μια αναπαραστατική μέθοδο του κόσμου και της ζωής, κατά τον τύπο της πραγματικότητας, χωρίς να έχει υποχρεωτικά αξιολογικό χαρακτήρα.

Στο έβδομο και τελευταίο δοκίμιο, «Η κριτική του Κ. Παλαμά για τον Α. Κάλβο: δύο σημεία συζητήσιμα» (σσ. 101-109), ο συγγραφέας υποδεικνύει δύο σημεία που περιέχονται στην κριτική του Παλαμά «Κάλβος ο Ζακύνθιος» και ανακαλούν στη μνήμη προγενέστερες φράσεις των Βικέλα και Ροΐδη. Στην πρώτη περίπτωση ο Παλαμάς έχει αντλήσει από την κριτική του Βικέλα χωρίς να το δηλώσει, ενώ για τη δεύτερη περίπτωση υπάρχει το περιθώριο της σύμπτωσης απόψεων.

Ένα γενικό Ευρετήριο με κύρια ονόματα, τίτλους έργων και λογοτεχνικούς όρους (σσ. 111-116) ολοκληρώνει το βιβλίο, καθιστώντας το πλούσιο περιεχόμενό του άριστα ανιχνεύσιμο. Τέλος, ο καλαίσθητος σχεδιασμός του εξωφύλλου προάγει το βιβλίο, ντύνοντας ωραία ένα αξιόλογο περιεχόμενο· ταιριαστή η επιλογή του πίνακα Α 18, που φιλοτεχνήθηκε το 1927 από τον πρωτοποριακό Ούγγρο ζωγράφο László Moholy-Nagy.

Υπηρετώντας πιστά την τέχνη της κριτικής για περισσότερο από μισό αιώνα, ο Αράγης καταθέτει με τα *Μικρά δοκίμια* τις απόψεις του πάνω σε μεγάλα και σημαντικά ζητήματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Οι αλήθειες του, απλές αλλά διόλου απλοϊκές, προκύπτουν από λογικές διαπιστώσεις και απορρέουν από τον πλούτο των γνώσεων που διαθέτει. Ο συγγραφέας πραγματεύεται με λακωνικό τρόπο θέματα που σηκώνουν μεγάλη ανάπτυξη και ευστοχεί, θίγοντας την καρδιά του προβλήματος και απαντώντας καίρια σ' αυτό. Οι θέσεις του συγγραφέα γονιμοποιούν τη σκέψη του αναγνώστη· τακτοποιούν πράγματα και ταυτόχρονα παρέχουν μια στέρεη βάση για περαιτέρω οικοδόμηση.

[Η Αλεξάνδρα Ροζοκόκη είναι Διευθύντρια Ερευνών στην Ακαδημία Αθηνών.]